

Rollenspel belediging

Korte omschrijving

De leerlingen gaan samen een strafrechtszaak naspelen. In deze rechtszaak is het onderwerp 'belediging'. De leerlingen worden ingedeeld in teams die elk een rol vervullen:

- Rechter
- Officier van justitie
- Advocaat en verdachte
- Slachtoffer

Na een korte voorbereiding in elk team, speelt een aantal leerlingen de rechtszaak uit. Ten slotte wordt de rechtszaak kort nabesproken.

Leerdoelen

- De leerlingen ervaren hoe een strafrechtszaak in zijn werk gaat.
- Leerlingen denken na over de vraag hoe ver vrijheid van meningsuiting mag gaan en op welk moment dat in botsing komt met andere rechten.

Duur

60 minuten.

Benodigheden

- PowerPoint 'Rollenspel belediging'
- Voor iedere leerling een rolomschrijving + aantekeningenblad
- Voor iedere leerling een omschrijving van de casus
- Voor iedere leerling een schema van een strafrechtszaak

Handleiding in het kort

Je doorloopt in 60 minuten de volgende stappen met de klas:

Stap A: Plenaire voorbereiding (15 minuten)

Introduceer de casus en verdeel de klas in vier groepen:

1. De rechters
2. De officieren van justitie
3. De verdachten en advocaten
4. De slachtoffers

Stap B: Uitwerking in groepjes (15 minuten)

Laat de vier groepen elk hun eigen rol voorbereiden. Leerlingen werken hun rol uit op hun werkbladen terwijl jij rondloopt om de leerlingen aan te sturen en vragen te beantwoorden.

Stap C: Uitspelen strafrechtszaak (15 minuten)

Uit elk van de vier groepen gaat een aantal leerlingen een rol spelen (per rol staat beschreven hoeveel leerlingen dit zijn). Zij nemen nu plaats in de 'rechtszaal' en de rest zit daarachter als publiek. De rechters zitten de zitting voor en houden dus ook in de gaten wat op welk moment moet gebeuren.

Stap D: Nabespreken en afsluiting (15 minuten)

Besprek het verloop van het rollenspel met de leerlingen na.

Uitgebreide handleiding

Stap A: Plenaire voorbereiding (15 minuten)

Stap 1

Leid het rollenspel in door de leerlingen te vertellen dat ze met zijn allen een strafrechtszaak gaan naspelen. In deze rechtszaak is het onderwerp 'belediging'.

Laat de leerlingen de casus lezen op het scherm of lees de casus voor.

Let op: Merk op dat het hier gaat om een zaak bij de kinderrechter. In werkelijkheid zit er dan 1 rechter en is er geen publiek. Om meer leerlingen een rol te geven, laten we 3 leerlingen rechter zijn.

Casus

De 15-jarige Roy uit Barendrecht werkt al een tijdje bij een elektronicabedrijf. Hij doet zijn werk goed en kan goed met zijn baas overweg. Bij Roy thuis hebben ze het niet breed en hij helpt door een deel van zijn salaris aan zijn ouders te geven. Roy wil graag oordopjes kopen, maar hij houdt aan het einde van de maand steeds te weinig over om deze oordopjes te kunnen kopen.

Op een dag steelt Roy de oordopjes op zijn werk. Een week later moet hij bij zijn baas komen. De diefstal van Roy is te zien op camerabeelden. Roy heeft heel veel spijt. Na een goed gesprek met zijn baas brengt Roy de oordopjes terug en mag hij blijven werken bij het elektronicabedrijf.

Een klasgenoot van Roy, die ook bij het elektronicabedrijf werkt, hoort dat Roy oordopjes heeft gestolen en op een feestje vertelt deze klasgenoot dat hij Roy onbetrouwbaar vindt en dat hij oordopjes heeft gestolen. Vervolgens weet uiteindelijk de hele school dat. Veel klasgenoten pesten Roy en op school krijgt hij veel vervelende opmerkingen naar zijn hoofd.

Roy heeft aangifte gedaan. Hij zegt dat hij door wat zijn klasgenoot heeft gezegd door klasgenoten uitgescholden en genegeerd wordt. Daarom zou hij naar een andere school moeten. De klasgenoot wordt aangeklaagd voor smaad, oftewel iemand opzettelijk zwartmaken in het openbaar, om ervoor te zorgen dat niemand meer respect voor diegene heeft. Daarom moet hij voor de rechtbank verschijnen.

Deze rechtszaak draait om de volgende vraag: valt of dit onder de vrijheid van meningsuiting of is hier sprake van smaad?

Stap 2

Vertel het volgende over de vrijheid van meningsuiting:

In Nederland hebben we, zoals in veel landen, recht op vrijheid van meningsuiting. Dit betekent dat je jouw mening kunt geven, zonder dat de politie je hiervoor mag oppakken. Toch mag je in Nederland niet zomaar alles zeggen of schrijven. In de Nederlandse wet staat wat niet mag. Je mag een aantal dingen niet expres en in het openbaar doen:

1. Teksten verspreiden die bedoeld zijn om een persoon of groep te vernederen of aan te zetten tot discriminatie of haat tegen een groep (op basis van ras, seksualiteit, leeftijd, afkomst, enzovoort).

2. Gezagsdragers (zoals de politie of de burgemeester) beledigen.
3. Iemand beledigen of leugens over iemand verspreiden om ervoor te zorgen dat niemand meer respect voor diegene heeft. Hiervan zijn drie vormen:
 - Beledigen – lichtste vorm (belediging die niet onder smaad of laster valt).
 - Smaad – een feit over iemand verspreiden om te zorgen dat niemand meer respect voor diegene heeft.
 - Laster – een feit verspreiden, waarvan je weet dat het niet waar is, om te zorgen dat niemand meer respect voor diegene heeft.

Stap 3

Laat op de PowerPoint de dia met de plattegrond van de rechtszaal zien. Leg kort de rol van de rechter(s), de officier van justitie en van de advocaat uit. (Zie eventueel stap 6 voor meer informatie)

Stap 4

Tijdens het proces zijn er vier vragen die de leerlingen zich voortdurend moeten stellen:

1. Is de tenlastelegging te bewijzen? (Filmbeelden, verklaringen etc.)
2. Is er sprake van een strafbaar feit? (Is dit mishandeling? Wat is mishandeling?)
3. Is de verdachte schuldig? (Was het zelfverdediging? Ontoerekeningsvatbaar?)
4. Is er sprake van verzachtende omstandigheden?

Licht de vragen eventueel toe. Zorg ervoor dat de leerlingen deze vragen tijdens het hele rollenspel kunnen zien. Je kunt ze bijvoorbeeld op het whiteboard schrijven als deze aanwezig is of de leerlingen de vragen zelf laten noteren.

Stap 5

Verdeel de rollen onder de leerlingen. Er worden vier groepen gemaakt: drie leerlingen zijn de slachtoffers, de andere leerlingen worden evenredig verdeeld over de andere rollen.

Stap 6

Geef per rol een korte uitleg (zie hieronder). Deel na deze uitleg de leerlingen hun eigen rol op papier uit. Hier staat hun rol uitgebreider uitgelegd. Vraag daarna nog wel even aandacht voor de stappen in een rechtszaak (stap 7).

Tips:

- Benadruk dat het slachtoffer en de officieren van justitie hun verhaal op elkaar af moeten stemmen.
- Leg uit dat de officieren van justitie een strafeis mogen bepalen, maar dat de rechters zelf beslissen of ze hierin meegaan of niet.

• De rechters

Een rechter neemt beslissingen in zaken waarin mensen het niet met elkaar eens zijn. Omdat het hier om een strafzaak gaat, moet de rechter bepalen of de verdachte schuldig is aan het plegen van een strafbaar feit. De rechter bepaalt ook of iemand straf krijgt en welke straf iemand krijgt.

• De officiers van justitie

De officier van justitie werkt voor het Openbaar Ministerie (vertel erbij dat dit geen ministerie is). In een rechtsstaat vinden we dat strafbare feiten niet alleen de individuen (dader en slachtoffer)

aangaan, maar de hele samenleving. Daarom vervolgt de overheid mensen die van een strafbaar feit verdacht worden namens de hele samenleving. Dat is de taak van het Openbaar Ministerie en die taak wordt tijdens een strafrechtszaak dus uitgevoerd door officieren van justitie.

- **De verdachten en hun advocaten**

Als de politie of de officier van justitie denkt dat je iets hebt gedaan wat niet mag en er zijn bepaalde feiten die erop wijzen dat je iets strafbaars hebt gedaan, dan ben je verdachte. Iedereen heeft het recht zich te verdedigen. Iedereen die wordt verdacht van een strafbaar feit wordt daarom (als hij dat wil) geholpen door een advocaat. De advocaat heeft als taak op te komen voor de rechten van de verdachte.

- **De slachtoffers**

Slachtoffers hebben bij bepaalde delicten in een strafrechtszaak spreekrecht. Dat betekent dat het slachtoffer mag vertellen wat de gevolgen van het delict voor hem of haar waren. Zij mogen hierbij niet ondervraagd worden.

NB: Als een slachtoffer wil mag hij ook de verklaring schriftelijk (vooraf) geven. Dan wordt het toegevoegd aan het strafdossier en kan het tijdens de zitting worden voorgelezen door de officier van justitie.

Stap 7

Leg uit welke stappen een strafrechtzaak heeft. Deel dit schema ook uit aan de leerlingen zodat ze het tijdens de voorbereiding en het rollenspel kunnen teruglezen. De taken voor hun rol kunnen de leerlingen ook vinden op het werkblad. Het schema bevat de volgende stappen:

1. **Opening**

De rechter opent de rechtszaak en vraagt aan de verdachte, die voor hem zit hoe hij heet, wanneer en waar hij geboren is en wat zijn woonadres is. Hierna zegt de rechter dat de verdachte goed moet opletten wat er tijdens de zitting gebeurt en dat hij het recht heeft om geen antwoord te geven op vragen die hem worden gesteld (zwijgrecht). Hierna geeft de rechter de officier van justitie het woord.

NB: Zodra de bode 'de zaak uitroept' (= naam van de verdachte hardop uitspreken) is de zaak geopend.

2. **Tenlastelegging**

De officier van justitie leest de tenlastelegging voor. Hierin staat waar de verdachte van wordt beschuldigd.

3. **Ondervraging**

De rechter ondervraagt de verdachte om te onderzoeken wat er precies gebeurd is. De verdachte mag de vragen beantwoorden, maar dit hoeft dus niet omdat hij het recht heeft te zwijgen.

4. **Verklaring**

Het slachtoffer geeft een verklaring aan de rechtbank over de geleden schade. Er mogen geen vragen gesteld worden aan het slachtoffer. Opmerking: het slachtoffer kan ook opgeroepen worden als getuige (wat we tijdens het rollenspel niet doen). Er mogen dan wel vragen worden gesteld.

5. Requisitoir

De rechter geeft de officier van justitie opnieuw het woord. De officier van justitie vertelt aan de rechter waarom hij vindt dat de verdachte schuldig is en welke straf hij eist. Dit heet het requisitoir.

6. Pleidooi

Daarna geeft de rechter het woord aan de advocaat: die vertelt nu waarom hij vindt dat de verdachte geen of minder straf verdient. Dit heet een pleidooi. (Officieel mag de officier van justitie nog reageren op het pleidooi. Daarna mag de advocaat nog reageren op de reactie van de officier en dan volgt stap 7. Om het rollenspel niet te lang te maken, slaan we deze twee stappen over.)

7. Laatste woord

De rechter vraagt of de verdachte nog iets wil zeggen. De verdachte mag hier weer kiezen of hij wel of niet iets zegt.

8. Schorsing

Nadat de rechter aan de verdachte het laatste woord heeft gegeven sluit hij het onderzoek en daarna wordt in het rollenspel een korte schorsing (= pauze) ingelast, zodat de rechter kan bepalen of de verdachte schuldig is. De rechter verlaat hiervoor korte tijd de zaal. Opmerking: bij zeer ernstige strafzaken laat de uitspraak van de (drie) rechter(s) veel langer op zich wachten – maximaal 14 dagen.

9. Vonnis

De rechter gaat weer zitten en spreekt uit of de verdachte schuldig is en zo ja, welke straf hij krijgt. Hij wijst de verdachte erop dat hij hoger beroep kan instellen als hij het niet eens is met zijn straf.

De schorsing is een verplicht onderdeel van het rollenspel. Zo kunnen de rechters in alle rust hun vonnis vellen. Tijdens de schorsing kun je, om de tijd te vullen, het publiek peilen. Benadruk dat dit in een echte rechtszaak nooit gebeurt.

Stap B: Uitwerking in groepjes (15 minuten)

Stap 1

Zorg dat de leerlingen als groepje per rol bij elkaar gaan zitten en laat hen de rolomschrijving lezen. Hier is te lezen wat ze moeten voorbereiden.

Stap 2

Deel de werkbladen uit. Geef de leerlingen 10 minuten om voor te bereiden.

Stap 3

Loop rond om de casus, moeilijke begrippen en de structuur van een rechtszitting, indien nodig, nog een keer uit te leggen en om tips te geven.

Tip: Controleer of leerlingen goed begrijpen wat ze tijdens het rollenspel allemaal moeten doen.

Stap 4

Laat de leerlingen bepalen wie uit hun groepje de rol gaat spelen: twee officieren van justitie, één advocaat, één slachtoffer, één verdachte en drie rechters.

Stap C: Uitspelen strafrechtszaak (15 minuten)

Stap 1

Zorg dat de stoelen in een juiste opstelling staan. In de zaal zitten de rechters (drie leerlingen) tegenover de verdachte en zijn advocaat. Vlak naast de rechters (en een eindje van hen af) zitten de officieren van justitie (twee leerlingen). Achter de advocaat en verdachte zit het publiek (overige leerlingen). Een stukje bij de advocaat en de verdachte vandaan zit het slachtoffer.

De plattegrond voor deze opstelling is terug te vinden in de PowerPoint. In die plattegrond staan ook de rollen die niet terugkomen in dit rollenspel in het wit. De rollen die terugkomen in het rollenspel staan in het geel.

Stap 2

Introduceer jezelf als de bode. De bode regelt alles in en rond de rechtszaal. Hij begeleidt de spelers in de strafrechtszaak naar de juiste plaats en geef het publiek een plek op de publieke tribune. Als iedereen zit, en de rechters komen binnen, roept de bode hardop: 'de rechtbank'. Het is dan de bedoeling dat iedereen gaat staan. Zodra de rechters zitten, mag de rest ook weer gaan zitten.

Stap 3

Laat de rechter de strafrechtszaak voorzitten. Speel de rechtszaak met de leerlingen volgens het schema.

Stap D: Nabespreken en afsluiting (15 minuten)

Stap 1

Vraag in dit gedeelte aan de leerlingen wat ze ervan vonden. Was het moeilijk of was het gemakkelijk? Denken ze dat dit vonnis in het echt ook gegeven zou kunnen worden? Ook kun je hier aan de leerlingen vragen of hun mening over 'de vrijheid van meningsuiting' veranderd is na het doen van dit rollenspel.

Stap 2

Loop met de leerlingen de verschillende stappen voorafgaand en tijdens de strafrechtszaak nog een keer langs, evalueer kort het rollenspel en de plek van het strafrecht in de rechtsstaat en sluit af.